

Az erdélyi magyar vidéki pénzüzetek helyzete.

Előadó: **Dr. Balogh Elek**, v. orsz. képvis. a Kisegítő Tptár vezérigazgatója, Torda.

Az erdélyi magyar pénzüzetek statisztikáját az Erdélyi Bankszindikátus 1929. évi jelentéséből ismerhetjük meg, amely pontos, kimerítő adatokat szolgáltat. A háború előtti adatokat pedig a Compass 1914/1915. évi kötete adja meg.

Statisztika.

Az Erdélyi Bankszindikátus kötelékébe 89 önálló magyar pénzüzet tartozik. Ezek közül 5 – 40 millió lej alaptőkéen felüli – nagy bank, mely külföldi összeköttetéssel rendelkezik, 84 pedig közép és kis vidéki bank, mely csak a maga erejére van utalva. Az összes bankok 57 városban, illetve községben működnek. Az 5 nagy bank alaptőkéi összesen 326 millió, tartaléktőkéi 137 millió, betétállományai 2.300 millió és évi tiszta nyeresége 71 millió lejt; míg a 84 vidéki intézet alaptőkéi 296 millió, tartalékai 156 millió, betétállománya 2.400 millió, évi tiszta nyeresége 73 millió lejt tesznek ki. Tehát az 5 nagy bank a felét képviseli az összes bankokban rejlő tőkeerőnek, míg a 84 vidéki intézet a másik felét és egyenlő évi nyereséggel dolgoznak. Azonban ha figyelembe vesszük azt, hogy a vidéki gazda, iparos, kereskedő közönség hiteligenyeit nagyobb részben a 84 vidéki intézet látja el, míg a nagybankok a városi kereskedőkkel, gyárosokkal és nagybirtokosokkal dolgoznak: megállapíthatjuk, hogy az erdélyi magyarság 80%-ának hiteligenyeit a vidéki intézeteknek kell kielégíteniök.

Jelen ismertetés célja e 84 vidéki intézet helyzetének feltárása, hogy egészen tárgyilagosan beszélhessünk ezen intézetek közgazdasági jelentőségéről, hivatásáról, bajairól, esetleges hibáiról és ne engedjük, hogy e nélkülözhetetlen közgazdasági intézményeinket ferde világitásba helyezve,

alaptalanul támadják, gyengítsék; sőt igyekezzünk megvédeni azokat és támogatásunkkal megerősíteni.

Speciális érdekek.

Nem akarnám, hogy a vidéki magyar pénzüzetek helyzetének külön kiemelése oly színben tünjék fel, mintha azokat a nem vidéki, nagyobb intézetekkel szembe akarnám állítani. De a vidéki pénzüzeteknek is megvannak a maguk speciális érdekeik és hivatásuk is, amelyek más bankok érdekei mellett szintén figyelembe veendőek és közérdekből megvédendőek. Magyarországon a vidéki pénzüzetek éveken keresztül küzdöttek a szakirodalomban és a gyakorlati életben érdekeik védelméért, amíg végre a folyó évben hivatalosan is elismeretett, hogy

1. az önálló vidéki pénzüzetek működése a hitelezés szempontjából nélkülözhetetlen;

2. e pénzüzetek olyan helyesen látják el feladatukat, hogy általános gazdasági érdek azok védelme és még inkább megerősítése;

3. gátat kell emelni minden olyan törekvésnek, mely a vidéki pénzüzetek önállóságának megszüntetésével a vidék speciális érdekeinek mellőzését eredményezné; mert helyi ismereteiknél és összeköttetésüknel fogva a tőkegyűjtésre és hitelezésre alkalmasabbak, mint a fiókok;

4. vizsgálómunka hitelüket kellően növelni kell, amit a Pénzüzeti Központ kilátásba is helyezett (lásd a Magyar Pénzügy 29/1930. számában megjelent közleményt).

Ezekből látszik, hogy a vidéki pénzüzetek működése általános közgazdasági szempontból minden országban milyen fontos és hogy azok speciális érdekeinek igazságos elbírálását és honorálását a közérdek megkívánja. Minél erősebbek a vidéki pénzüzetek, annál inkább lehetnek a közgazdasági élet segítségére és minél gyengébbek, annál vérszegényebb a közgazdaság minden ága, különösen a falusi gazdaságok, ipar és kereskedelem.

Múltjuk.

Az erdélyi magyar vidéki pénzüzetek a múlt század második felében alakultak a lécsatolt részek minden városá-

ban helyi érdekeltségekből. Marosvásárhelyen és Nagyszalon-
tán már az 1869., Nagyváradon, Zila-
hon, Kézdivásárhelyt, Tordán, Sepsiszentgyörgyön, Szat-
márt az 1871—1875. években és a többi helyeken is az 1880—
1890 években. Kezdetben kis tőkével alakultak, de állandó
betétgyűjtéssel, előrelátó tartalékolással és fokozatos tőke-
emelésekkel évtizedeken keresztül kifejlesztették tőkeerejüket.

Működésük. Volt tőkeerejük.

Éltrevalóságukat, mintaszerű vezetésüket és ügykeze-
lésüket a volt jegybank és a nagybankok elismerték, visz-
leszámítolási hitellel bőségesen támogatták, úgy, hogy egy
vidéki pénzintézetnek általában alaptőkéjéhez mérten 5–6-
szoros betétállománya, 5–6 szoros viszleszámítolási hitele
volt. Pld. egy 1 millió korona alaptőkével rendelkező banknak
5 millió betétje és 5 millió viszleszámítolási hitele volt. Kö-
zönségük hiteligényeit megelégedésre ki tudták elégíteni; a
betétkamatláb nem emelkedett a jegybank kamatlába fölé és
a kihelyezési kamatláb e fölött $1\frac{1}{2}$ –2% volt a kölcsön nagy-
sága és az adós bonitása szerint. Nem volt panasz e bankok
kapzsisága miatt és emellett szépen tartalékoltak minden év-
ben és lassan, de biztosan fejlődtek.

Imobilitás.

Klientelájuk ugyanaz volt, mint ma, de senkinek sem
jutott eszébe azzal támadni e bankokat, hogy imobilak, mert
falusi gazdáknak, kisiparosoknak és kereskedőknek adtak
kölcsönt.

Inflációs veszteségük.

A világháború és az azzal járó pénzelértéktelenedés e
pénzintézetek tőkeit és betéteseit teljesen tönkre tette, annyira
hogy pld. egy vidéki bank, melynek 1 millió aranykorona
alaptőkéje volt, amellyel a háború előtt egy vidéki városban
kb. 20 emeletes házat vásárolhatott meg, a korona beváltása
után saját tőkéjével már csak egy emeletes házat tudott
volna megvásárolni. A betétes pedig, aki a háború előtt
100.000 aranykoronát tett betétbe, a beváltás után csak 50.000
lejt kapott, amely összeg negyedannyi értéket képviselt, mint

a háború előtt a 100.000 aranykoronának egy évi kamata, vagyis 5000 aranykorona.

És ezen nagy veszteségek ellenértékével legnagyobb részben az adósok gazdagodtak, akik a beváltás után 2 libának az árával kifizették azt az adósságot, amellyel egy hold földet vettek. Sem a bankok, sem a betétesek nem tudták ezt a veszteséget pótolni megközelítőleg sem, hanem új tőkeemelésekkel igyekeztek új tőkét összehozni.

Aranymérleg.

A jövő évben készítendő aranymérlegek meg fogják mutatni, hogy e bankok a tőkeemelések mellett sem tudták elérni háború előtti vagyonuknak legfeljebb 20–40 százalékát. Nem az adósokkal szemben animozitásképpen emelem ki e tényeket, hogy azokból valamelyes következtetést vonjak, hanem az igazság érdekében. Különbözik minden értelmes falusi ember elismeri, hogy kitűnő üzletet csinált az, akinek a háború előtt sok bankadóssága volt és azt a háború után majdnem semmivel kifizette. Elismerem az adósoknak mai nehéz helyzetét, de nekik is és a tárgyilagos ítélkezőnek is el kell ismernie a vidéki pénzügyintézetek nehéz helyzetét is és a betéteseknek nagy veszteségeit, ami azt okozza, hogy a tőkegyűjtési kedv megcsappant és a tőkeszegénység aránylag növekedett.

Tőkehiány a Jelenben.

A vidéki pénzügyintézetek alaptőkéje és betétállománya nem emelkedett a pénz elértéktelenedése arányában éppen a további elértéktelenedéstől való félelem miatt, tehát nem emelkedett kb. 30-szorosan, hanem legfeljebb 8–15-szörösen, visszleszámitolási hitelük pedig az impériumváltozással teljesen megszűnt, mert e bankok elvágattak régi összeköttetéseiktől; Romániában – itthon – alig sikerült az utóbbi időben akkora visszleszámitolási hitelt szerezni, mint volt aranykoronában, tehát érték szerint a réginek egynegyedét. Példa: egy intézetnek békében volt 1 millió korona alaptőkéje, 5 millió betétje, 5 millió visszleszámitolása, dolgozott összesen 11 millió koronával, aminek most aránylag kb. 300 millió lej felelne meg; ezzel szemben most van 50 millió aktívja. Ez

az arány általában minden vidéki banknál, tehát a békéhez arányítva egyhatod rész tőkével dolgozik. Nem csoda hát, hogy nincs tőke, hogy drága a tőke és hogy a hiteligényeket e bankok nem tudják kielégíteni.

A baj oka részben a belső tőkeképződés lassúsága és gyengesége, nagyobb részben azonban a vizleszámitolási hitel jelentéktelensége, illetve hiánya. És amíg a vidéki intézetek kellő mennyiségű és feltételű vizleszámitolási hitelhez nem jutnak, a kisemberek hiteligényeinek megfelelő kielégítése nem remélhető.

Ne felejsük azonban el, hogy a végső cél nem az olcsó kölcsön, hanem az adósságtól való megszabadulás kell, hogy legyen; legalább oly mértékben, hogy a saját tőkéinkkel tudjuk hitelszükségeiteinket fedezni és ne szoruljunk idegen tőkére. Az olcsó idegen tőkét csak átmenetileg kellene igénybe venni. Bármily nehéz a gazdasági helyzet, még mindig módjában lenne a magyarságnak pár év alatt adósságaitól megszabadulni, ha erős akarattal oly erényévé tudná tenni a takarékoságot, mint a hollandi, svéd, svájci, francia vagy német nép, nem is beszélve a skótról. Ennek az ideális célnak a megvalósítására kell összefognunk teljes erővel.

Nehéz helyzetben vannak az adósok, de nehéz a helyzete a bankoknak is, amelyek aránylag egyhatod rész tőkével igyekeznek kelégtíteni közönségünk hiteligényeit és fenntartani magukat.

Panaszok: a) Kamatláb tulmagassága.

Az utóbbi időben különböző panaszokat és vádakot emeltek szóval és írásban a vidéki bankok ellen, amelyekkel foglalkozni kell.

Az egyik legfontosabb panasz és vád, hogy a magyar vidéki intézetek tulmagas kamatokat szednek az adósoktól és e magas kamatoknak e bankok és a betétesek az okai. Lássuk e vádakot. A Banca Naționala megállapítása szerint azok az intézetek, amelyek tőle közvetlenül vizleszámitolást élveznek, kötelesek a vidéki bankoknak 12% mellett szintén vizleszámitolást adni, az egyes adósoknak pedig 14–18% mellett adhatnak kölcsönt. Viszont a vidéki bankok, amelyek 12% mellett kapnak vizleszámitolást, nem szedhetnek magasabb ka-

matot váltókölcönök után 18%-nál, folyószámlák után 20%-nál. Minthogy azonban a Banca Naționala vizleszámitolási hitelt legalább az erdélyi magyar vidéki intézetek részére akár közvetlenül, akár közvetve csak a legminimálisabb mértékben nyújt és tényleg más forrásból vizleszámitolást szűk keretben is csak 15–16%-os kamat mellett lehet kapni: a Banca Naționala előírását sem a román, sem a szász, sem a magyar bankok nem tarthatják meg és a vidéki bankok kénytelenek alkalmazkodni a tényleges 14–16%-os vizleszámitolási kamathoz. Minthogy pedig a vizleszámitolás útján szerzhető elenyésző összeg is ilyen drága, kénytelenek a betétek után 12–14% kamatot is adni, mert különben tőke nélkül maradnak, mivel e kamatot más nemzetiségű vidéki és városi bankok is megadják. A napokban láttam egy kolozsvári román bank betéti könyvét 14%-os kamattjelzéssel, mely bank pedig direkt vizleszámitolást élvez a jegybanktól. Ez nem felvérese a betétkamatlábnak, hanem észszerű követelménye a szükséghelyzetnek. Például Budapesten, ahol a bankok kartellt kötöttek a betétkamatokra nézve, az I. rendű nagybankok 6%-ot, a II. rendűek 7%-ot fizethetnek; a vidéki bankok természetesen 8–10% betétkamatot kell, hogy adjanak, ha nem akarnak betét nélkül maradni. Tehát, ha nálunk a nagyobb bankok 10–12% betétkamatot adnak, a vidéki bankok kénytelenek 12–14%-ig elmenni, hogy a gazdasági törvények szerinti arányosság meg legyen. Minthogy pedig a pénzüintézetek regijeje – a Blank Arisztid megállapítása szerint is, aki nagybankár, – 5–6%-ot tesz ki: könnyen kiszámítható, hogy egy vidéki intézet 20%-osnál olcsóbb kölcsönt nem adhat.

És tényleg a Bankszindikátus megállapítása szerint is ezidőszerint a vidéki bankok a következő kamatokat szedik: kisebb kölcsönök után (10.000 lejig) 24%, közepes kölcsönök után (50.000 lejig) 22%, nagyobb kölcsönök után (100.000 lejig) 20%, ennél nagyobb kölcsönök után vagy kivételes esetekben 18%, ezen felüli kölcsönöknél a nagybankok lemennek 15–14, sőt kivételes esetekben vagy milliós tételeknél 13–12 %-ig is. Ugyanezek a kamattételek a más nemzetiségű bankoknál, vagy azok fiókjainál is.

Átlagos betéti és kölcsön-kamatláb.

Azt mondhatná valaki, hogy ha 20%-os kölcsönt adhat a bank, miért szed 24%-ot is? Ezek a kifogásolók nem veszik figyelembe a kamatláb átlagszámítását úgy a betéteknél, mint a kihelyezésnél. Mert ha egy bank a fentírt módon 18–24% kamatokat szed a kölcsönök után, akkor figyelembe véve azt, hogy a peres követelések után csak 15%-ot ítélnék meg és a magas készpénzállomány kamatait teljesen elveszti; az átlagos kihelyezési kamatláb annál a banknál 20%-nál nem több, tényleg az a bank az összes kölcsönök után nem vesz be 20%-nál többet. Viszont a betéteknél – bár 10%-os kisebb futó betétei is vannak – de mivel a nagyobb betétesek magasabb kamatlábat kívánnak, az átlag úgy alakul, hogy mindig a legmagasabb tételnél egy félszázalékkal kisebb, tehát ezidőszereint $12\frac{1}{2}$ –13% körül van. A bank nyeresége a költségen felül 1–2%, ami éppen nem mondható tulságosnak, hanem alig elég az eredményhez.

Nagybankok és kisbankok nyeresége.

A fentebb írt statisztikai adatok mutatják, hogy a vidéki bankok összes évi nyeresége 74 millió volt, amíg a nagyobb bankoké ugyanazon tőkék mellett 71 millió; a különbség tehát elenyésző. Nem állhat meg ezek szerint az a vád, hogy a vidéki magyar pénzüzetek túl magas kamatokat szednek, mert semmivel sem szednek többet, mint más bankok. Azt azonban készséggel elismerem, hogy a kamatok általában nálunk és a világon mindenütt magasak, azonban azért nem lehet a magyar vidéki intézeteket felelőssé tenni. Mert bizonyos, hogy ezen intézeteknek nincs komolyabb céljuk és vágyuk, mint a békebeli kamatmargeot, a 6–8%-os kamatokat visszaállítani. Amíg azonban az állami tisztviselők a rendetlenül kapott fizetésükre felvett előlegekért kollektíve havi 2%-ot is fizették és pedig nem magyar, hanem román intézeteknek a múlt hóban is, addig az állapotok lényeges javulását nem várhatjuk.

Az inflációs kamatláb rég megszűnt.

Egyes lapok még ma is 30–40, sőt 50%-os kamatokkal rémitgetik a publikumot, ami ezelőtt 4–5 évvel a konjunktú-

rás világban csakugyan volt, de akkor meg is szűnt. Azonban akkor sem a bankok forszírozták ki e magas, havi 3–4%-os kamatokat, hanem a spekuláns adósok önként ajánlották fel és szoktatták hozzá a közönséget ezekhez a horribilis kamatokhoz. *Mindig a magánkamatláb emelkedése járt elől és azután voltak kénytelenek a bankok azokhoz alkalmazkodni.* Ma is örzöm egyik elsőrendű bank levelét 1924 febr. 9-éről, melyben biztosítja a címzettet, hogy betétje után a 24% kamatot pontosan meg fogja fizetni; az illető másutt akkor nem kapott 20%-nál magasabb kamatot és még kevésbbé megerősítő levelet.

b) A kamatteher nagyságának mérve.

A további panasz az, hogyha pénzügyileg indokolt és a helyzetből folyó is a kamatláb, mégis olyan magas, oly nagy összegeket kell kamatban fizetni, hogy az a népet tönkreteszi. Lássuk közelebbről e második panaszt.

A Bankszindikátus statisztikája szerint az összes magyar bankok évi brutto kamatbevétele 1200 millió lej körül van; összes tőkeállománya kb. 6 milliárd lej. A laikusok előtt óriási számok és összegek, melyeknek értékét megmérni sem tudja, és könnyen azt a hitet keltheti, hogy azokkal nagy dolgokat lehet művelni; talán a közgazdasági helyzetet és az adósok helyzetét is javítani lehet. Ha azonban kiszámítjuk viszont a romániai magyarság egész vagyoneértékét és évi jövedelmét és a számokat egymás mellé állítjuk, mindjárt más világitásban látjuk a helyzetet.

Összvagyon, összjövedelem.

A romániai magyarság összvagyonának és évi jövedelmének kiszámításához a következő módot választom. A román állam évi költségvetése nagyjában évi 40 milliárd lej, amiből a magyarság, ha csak a lakosság 10%-ának veszem, tekintettel arra, hogy aránylag sokkal súlyosabban van megadóztatva: körülbelül 6–7 milliárdot fizet, tehát annyit, mint a bankok összes aktívája; saját tőkái, betétállománya, ingatlanai, értékpapirjai. Ha már most a magyarság megadóztatását átlag 20%-osnak számítom, akkor a magyarság évi brutto jövedelmét kb. 30 milliárdra lehet tenni; vagyonállagát pedig 200–300

milliárdra. Tehát a bankok és betétesek vagyonállaga az össz-magyarország vagyonához (föld, ház, állatok, árú stb.) viszonyítva kb. 3–4%-ot tesz ki; a bankok bruttó bevétele pedig az összjövedelemnek legfeljebb 4%-a, a vidéki intézetek aránya ezeknek éppen fele.

Bankaktívák. Kamatbevétel.

Ellenőrzésképpen alkalmazhatjuk a következő számítást. A bankok évi 1200 millió lej jövedelme megfelel 400.000 hold évi bruttó jövedelmének, míg az egész birtokállomány 5 millió holdon is felül van és hozzászámítandó ehhez a házak, állatok, egyéb ingók stb értéke. Minden átlagos számításban lehet tévedés, de ez nagyban és egészben igaz.

Már most, az összes magyar bankok kezén levő kb. 4%-nyi vagyonértékkel és jövedelemmel lehet-e az egész közgazdasági vagy pénzügyi életet befolyásolni és a lakosság vagy adósok helyzetét megjavítani? összehasonlításokat téve, aminek bő tere volna, a bankok összes évi bruttó bevétele nem több, mint amennyit a másfélmillió lakos évenként mondjuk harisnyára elkölt, vagy kalapra; az egész ruházati kiadásnak legfeljebb 5–6%-a, és bizonyosan félannyit sem tesz ki, mint amennyit évente szeszre, pálinkára és sörre kiad.

Vidéki bankok külön akciója a betétesek ellen.

Ha a betétesek és bankok jövedelmük feléről lemondának az adósok javára, ami évi 400 milliót tenni ki, az adósok helyzete mondjuk 2%-kal javulna, tehát helyzetüket lényegesen nem befolyásolná. Ugyanakkor pedig a lakosság másik részének, a betéteseknek a jövedelme apadna ugyanannyival. Szabad-e azonban józan közgazdasági politika mellett olyan tőkeszegény országban és oly tőkeszegény népnek, mint a miénk, ilyen kis arányu haszon miatt, a *tőkeképződést megakasztani, a tőkegyűjtőket elriasztani erőszakos intézkedésekkel és kívánalmakkal? S szabad-e első sorban éppen a legszegényebb kisebbségi népet – a magyarságot – ilyen kísérleteknek kitenni?* Amikor a pénzintézetek most is éppen azért nem tudnak valamit segíteni a helyzeten, mert csak egyhatodrész tőkével rendelkeznek, mint békében. És amikor egyesek éppen azért csinálnak sok adósságot, mert nem bíznak a pénz értéké-

ben és baissere spekuláltak? Az élet azt mutatja, hogy *azok a kis tőkegyűjtők, akik pénzüket a bankokba gyűjtik, takarékosabban élnek, mint azok, akik mindennap panaszkodnak az adósságok terhe miatt; sőt a betétesek a fősvénykedők és nélkülözők.* Igazságos lenne-e tehát azt mondani, hogy te, takarékoskodó, mondj le a jövedelmed egy részéről a szomszédod javára, aki ugyan jobban él, és költekezik, mint te, de sok adóssága van és az neki terhes? Nem. A közgazdasági életnek törvényei vannak, melyek szerint a pénz is áru, melynek értéke a kereslet és kínálat szerint változik az egész világon és nem lehet egy vidéken erőszakosan a világpiactól eltérő árat életbe léptetni.

Állami általános beavatkozás.

Ha azonban az állam az egész országra egyöntetűen szabályozza a kamatlábat, némi figyelembe véve a vidéki intézetek speciális helyzetét, t. i. hogy kis összegekkel en detail dolgoznak: az erdélyi magyar vidéki pénzüintézetek lesznek azok, amelyek örömmel üdvözlik ezt az általános intézkedést, mert érzik, hogy mindig meg tudják állani a helyüket. Altruizmust azonban nem lehet kivánni éppen a leggyengébbektől.

Szászok példája.

Téves a szászokra való hivatkozás t. i., hogy ők olcsóbb kamatra tudnak kölcsönt adni, mert a szász kiválóan takarékos nép, a multban már nagy tőkét gyűjtött össze és a jelenben is halmozza a betéteket a bankokban és egy nagy nemzet pénzforrásai is segítik. A békeévekben is oly olcsó törlesztéses kölcsönöket tudott adni, mint egy nagy bank sem Magyarországon; aránylag 4–5-ször annyi tőkével rendelkezik, mint a magyarság. Tehát a gazdasági törvények szerint is olcsóbb náluk a pénz. De nem altruizmusból, hanem mert sok tőkéje lévén, nehezebben tudja elhelyezni és így is nagy jövedelme van. Éppen amint a gabona ára is olcsóbb az ország bőtermő vidékein, mint a szegényeken: úgy a pénz is olcsóbb azon a vidéken, ahol bőven terem, mint ahol csak fogyasztják.

Fogalmak összezavarása.

Némely közgazdászok összezavarják a gazdasági tényezőket és összezavarják az okot a okozattal. Pld. azt írják: nem tudnak az emberek élni, mert a termény és állatárak leestek, munka nincs, a bankadósság nagy, a kamatok nagyok és így a csekély jövedelemből a nagy kamatokat nem tudják fizetni; – tehát a bankok teszik tönkre az embereket, miért nem engedik el a kamatokat! Pedig a sorrend az, hogy lesvén a gabona és állatárak, megszűnván az erdőkitermelés és egyéb munkák, megvolt a baj és az emberek kiségitésképpen, jobb jövő reményében bankkölcsönhöz fordultak és tartván a gazdasági krízis, jobban és jobban eladósodtak; tehát a gazdasági bajok okozták a tönkremenetelt és ez vonta maga után a tulságos eladósodást némelyeknél. A bankadósság és kamatok már csak okozata a gazdasági bajoknak. Ezeket kell szanálni s akkor megszűnik a betegség is. Aki minden baj okát a bankokra és a kamatokra hárítja, olyan, mint a beteg, aki azt mondja, hogy a gyógyszerész tette tönkre, mert drágán adta az orvosságot. Igaz, hogy az orvosság drága, de azért kívánható-e, hogy egyik gyógyszerész olcsóbban adja, mint a másik?

Gyergyó esete.

Kiváló példa a gazdasági tényezők szerepének összezavarására Gyergyó esete, ahol minden nyomoruság okául a bankokat állítják oda. Gyergyónak kb. 35.000 lakosa és kb. 200.000 hold nagyszobrászban erdőterülete van. Évi jövedelme országos átlagban 700 millió lejre tehető.

A háború előtt, alatt és után kb. húsz éven át az utóbbi évekig óriási erdőkitermelések voltak, amiért e vidék évi jövedelme az átlagosnál jóval nagyobb volt, talán évi 1400 millió is felül. Jó élete volt Gyergyóban mindenkinek, amint ők mondták; s amint egyik novellairójuk írja, grófokkal is pezsgőztek, finom szivart szívtak s a borbélysegédnek 20 korona borralalót is adtak egy borotválásért, hogy a gazdát bosszantsák. Amely népről ilyen tréfák születnek, azok nem takarékosak, mint a skótok, mert azokról más adomák keringenek. Most pedig a fakitermelés hirtelen megszűntével az évi jövedelmük rendkívüli mértékben megcsappant, legalább is felére esett le, s talán még átlagos jövedelmet sem éri el. Ez az évi

talán 800 millió lej jövedelemcsökkenés hiányzik Gyergyóban és ezért nehéz adósságkamatokat fizetni azoknak, akik a nagy pénzbőség idejében semmit sem tettek félre, s mindjárt adósságot kellett csinálniok.

Általános a nyomoruság Gyergyóban, de általános más vidékeken is; az adósság is nagy és a kamatok is. Azonban hogy ezt Gyergyóban érzik legjobban, annak az az oka, hogy ott a legnagyobb a jövedelemcsökkenés és ott voltak azelőtt hozzászokva a legnagyobb jövedelemhez.

Az összes gyergyói bankoknak fizetett kamatok összege az 1929 évben nem tett ki többet 30 millió lejnél, tehát az évi jövedelem 4%-a, mint más vidéken. Tehát a gyergyói bajoknak nem a bankok az okai, hanem a teljesen stagnáló erdőkitermelés s ez által a jövedelmek elapadása. És a bankok a helyzetben nem is segíthetnek.

Takarékosság fontossága.

Paukerow Leonard közgazdasági író múlt évben megjelent cikksorozatában egy orvosságot tud az eladósodás ellen: mindenki mindennap vegye számba bevételeit és soha se adjon ki többet, mint amennyit már bevett s éppen ne vásároljon hitelbe, akkor senki sem fog nehéz helyzetbe jutni.

Még egy vádat kell megemlítenem amelyet a magyar bankok ellen felhoznak: nem adakoznak eleget kulturcélokra.

c) Kulturműködés hiánya.

Felhozzák pld., hogy az Albina békében 113.000 koronát adott ilyen célra, amely összeg ma 4 millió lejnek felel meg. Melyik magyar bank ad ma ily összeget hasonló célra vagy csak 400.000 lejt is? – kiált fel az író. Ugyanazt azonban nem emeli ki az író, hogy ugyanakkor az Albinának 70 millió korona betétállománya volt, amelyet a fenti arányban átszámítva, az 2.300 millió lejnek felel meg, tehát az Albinának éppen annyi betétje volt aránylag, mint most az 5 nagy, vagy a 84 vidéki banknak összesen. És ha utána járna a cikkíró, meggyőződhetnék, hogy ezek a bankok is milliókat adtak kulturcélokra évenként, amit a mérlegek is bizonyítanak. És azt sem szabad elfelejtenünk, hogy Magyarországon 170 román bank volt, köztük olyanok, mint az Albina, amely az

öt legnagyobbat felér, míg Romániában csak 89 magyar bank van, azokat is igyekeznek némelyek lebukózní. Az erdélyi magyar bankok által jótékonycélra adott összegek is minden évben meghaladják az 5 millió leít.

Összefoglalás.

A fentiekben igyekeztem megvilágítani az erdélyi magyar vidéki pénzintézetek multját, fejlődését, volt tőkeerejét és mostani tőkeszegénységét; fontos hivatását, közgazdasági szükségességét, melyet a szakirodalom és gyakorlati élet is elismer bel- és külföldön. Rámutattam, hogy ezek az intézetek mintaszerűen működtek a multban és ma is csak a vizleszámítolási hitelnek aránylag teljes hiánya és a belső tőkeképződés gyengesége miatt nem tudják feladataikat oly mértékben teljesíteni, mint békében. Az Erdélyi Bankszindikátusba tömörülve, kellő vezetés és ellenőrzés alatt állanak, szabályszerűen revízióknak vannak alávetve; biztonságuk éppen olyan kifogástalan, mint más bankoké bel- és külföldön. Ha világbankok elestek a világgataklizmában, nem csoda, hogyha Erdélyben is egy-két bank áldozatul esett; a veszély azonban már elmúlt. A napilapokban megjelent támadások tévedésen alapulnak, mert akik a közgazdasági bajokért a bankokat teszik felelőssé, összetévesztik az okot az okozattal, mert a nagy adósság már okozata és szomorú maradványa a tönkremenetelnek, amelyet természeti csapások, dekonjunktúra, gazdasági kruzis, sokszor rossz spekuláció vagy könnyelműség, stb. stb. okoztak.

Indítványok.

Indítványozom tehát, hogy a Romániai Magyar Párt naggyűlése mondja ki:

1. az erdélyi magyar pénzintézetek ellen az adósságkamatok nagysága miatt emelt panaszokat alaptalanoknak nyilvánítja, mert a kamatláb e bankoknál sem nagyobb, mint más bankoknál az országban és mert ezen a bajon segíteni csak e bankoknak nem áll hatalmukban;
2. kívánatosnak és szükségesnek tartja e bankok önállóságát megvédeni, fentartani, sőt azok megerősítéséről gondoskodni;

3. kívánatosnak tartja, hogy e bankok újabb kellő pénzforrást szerezzenek akár egy felállítandó *pénzintézeti központ*, akár egy bel- vagy külföldi patronizáló pénzcsoport útján viszleszámítolási hitéi alakjában, hogy a vidéki lakosságot minél olcsóbb kölcsönrel láthassák el;

4. felhívja a magyarság figyelmét a belső tőkegyűjtésben rejlő óriási közgazdasági erőre, amely által kis népek világhatalomra tettek szert; e célból a takarékoság előmozdítását az egész erdélyi magyarság nyomatékos figyelmébe ajánlja.

Dr. Árkossy Jenő:

Elsősorban köszönetemet kell kifejeznem az előadó úrnak azért az áttekintő tanulmányért, amelyet készített, azonban szíves engedelmével bátor vagyok megjegyezni azt, hogy a határozati javaslat első pontjához nem tudok hozzájárulni. Én ehelyett a következő módosítást szeretném előterjeszteni és óhajtanám, hogy a szakosztály azt fogadja el:

„A Magyar Párt nagygyűlése mondja ki, hogy az erdélyi magyar pénzintézetek ellen az adósságkamatok nagysága miatt emelt panaszokat sok tekintetben megérti és bár tudja azt, hogy a gazdasági válságért egyedül csak a kisebbségi bankokat tenni felelőssé, az általános helyzet nem ismerésén alapszik, mégis erkölcsileg kötelezni kívánja pénzintézeteinket, találjanak módot és lehetőséget, hogy a gazdasági válságot, a mai szűkebb területünkön leenyhítsék, emberibbé és elviselhetőbbé tegyék.”

Azt hiszem, hogy ennek a módosításnak különösebb indokolása felesleges. Kénytelen vagyok leszögezni, hogy bizonyos bankokkal szemben nagyon sok igazságos panasz hangzik el. Nem akarom felemlíteni a vitákat, amelyek lefolytak; nem akarok arra is hivatkozni, hogy a mi pénzintézeteink bizony nem mindig, – tisztelet és elismerés a kivételeknek – látták be a nehéz gazdasági helyzet parancsait az elmúlt tíz év alatt és nem érezték annak a szükségét, hogy bebizonyítsák, mennyivel tartoznak a magyar kisebbségi

életnek. Semmiképpen sem tehetjük tehát, hogy mi ezeket a panaszokat alaptalanoknak minősítjük, mert ha ezt megtehetnénk, úgy erkölcsi bizonyítványt állítanánk ki e bankok működéséről is és azt mondanók, hogy amit tettek, az mind helyénvaló volt. Miután pedig ezt legjobb meggyőződéseim szerint magamévá tenni nem tudom, a Magyar Pártnak pedig ezt magáévá tenni nem szabad, szeretném és óhajtánám, – nincsen benne semmi bántó – hogy a szakosztály fogadja el javaslatomat, amelyet minden hosszabb és különösebb indokolás nélkül elfogadásra előterjesztek.

Hexner Béla:

Az igen tisztelt előadó úr, jó vivó lehet.

Előadói jelentését olvasva, állapítom ezt meg, mert elejétől a jó vivó elve vonul rajta végig. „Az ütés a legjobb parád.”

Az előadó úr megállapítja, hogy az erdélyi vidéki takarékpénztárak megtették a kötelezettségeiket mintaszerűen és ha baj van, úgy az: hogy hitelt igénylők vannak és ha már vannak, sokalják az 25-ön felüli kamatokat, költségeket stb.

Én a „Huszonötöt” nem tagadnám meg, de tagadom, hogy ma ilyen magas kamatokat szedni jogosult volna.

A vidéki takarékok elleni bűnnek tekinti, illetőleg tüneti fel előadó úr, hogy az adósok adósságaikat az infláció idején, hogy az előadó úr népies szavaival éljek, „két liba árával” fizették vissza.

De mélyen tisztelt nagygyűlés, mivel fizették vissza a tisztelt vidéki takarékok az ő hitelezőiknek a betéteket? Talán aranyat, vagy dollárt adtak, vagy talán ha leit, úgy valorizált értékében? A takarékpénztárak az infláció idején 30–40–50%-os kamatot és nyereség részesedést szedtek adósaiktól, de nem kivételes esetekben fedezték magukat a valuta klauzulával is.

Ez az idő azonban, Istennek hála, a rég múlté és igazán érthetetlen előttem, hogy mit keres ez a pont és ez a gyűlölködő hang ebben az előadói jelentésben, melytől azt várjuk, hogy tájékoztasson minket afelől, hogy azok a magyar testvéreink, akik a vidéki takarékpénztárakban helyezik el be-

tétjeiket, miképpen lehetnének gyarapíthatók és azok a magyar testvéreink, akik gazdasági tevékenységükhöz ezen vidéki takarékokra vannak szorítva, miképpen kaphatnának gazdasági tevékenységüknek megfelelő mennyiségű és olcsóságú pénzt?

Sajnos, nemcsak hogy nem felel erre a kérdésre az igen tisztelt előadó úr, hanem arra úszít, hogy mindenki dolgozzék saját tőkéjével, szabaduljon az adóságoktól... a nemzeti tőke pedig menjen oda, ahol a Petőfi magyar nemesének a kardja, azaz lógjon a falon és marja a rozsda.

Nem úgy, igen tisztelt előadó úr, az erdélyi magyar gazdasági életnek szüksége van és legyen is szüksége a magyar tőke minden fillérjére. És Uraim, én a vidéki takarékgazdátójt csak akkor tudom feladatának magaslatán levőnek tekinteni, ha a magyar tőkét az utolsó bani-ig bankja útján, a magyar gazdasági élet számára tudja forgalomba hozni, de úgy, hogy ebből a forgalomból a betevőnek és a banknak és az igénybevevőnek is haszna származzék.

És itt van a punctum saliens, igen tisztelt Nagygyűlés. A bankban nagy forgalom és sok kicsi haszon.

Az előadó úr hivatkozik egy román bankigazgató régen mondottjára, de hiába nagy bankár Blank Aristid és hiába mondja, hogy egy bank rezsije 5–6%. Ennek nem szabad lennie a fővárosban sem, annál kevésbé fordulhat ez elő egy vidéki takarékpénztárban, melynek rezsije, a fővárosi bank rezsijével össze sem hasonlítható.

A Bankszindikátus szerint az erdélyi magyar bankok kamat-bevétele 1929-ben Lei egyezerkettőszázmillió.

Öt nagy bank alaptőkéje	Lei	326.000.000
Öt nagy bank tartaléktőkéje		137.000.000
Betétek		2,300.000.000
84 vidéki bank alaptőkéje		296.000.000
84 vidéki bank tartaléktőkéje		156.000.000
Betétek		<u>2,400.000.000</u>
Összesen	Lei	5,615.000.000

Tehát ötezerhatszázötvenötmillió Lei egyezerkettőszázmillió leit kamatozik, ami már azért is abszurdum, mert hi-

szen egyetlen banknak sincs egész vagyona kihelyezve, egyrésze biztonságos, de nem hasznot hajtó, semmiesetre sem kamatozó tételekben van fektetve, nagyrésze pedig ott van a saját vagy más banknak a trezorjaiban és ennek dacára 1.200.000.000 lei kamatot szedtek be a bankok.

Uraim, kamatot! Nincs rendelkezésemre statisztikai adat, hogy kamaton kívül mennyibe került még a pénz. Mennyi bekebelezési illeték, mennyi bélyeg és adó, illeték, mennyi törlési engedély, mennyi óvási költség, mennyi ügyvédi, per- és rendezési költséget, províziót kellett fizetniök magyar testvéreimnek, de nem hiszem, hogy nagyot tévednék, ha ezen költséget 500 millió leire becsülöm.

Ha már most a bankokban elhelyezett 5.600 millió leiből 25%-ot, mint nem dolgozó tőkét levonok, akkor 4.200 millió munkába adott tőke 1.700 millió leibe került.

Tisztelt Közgazdasági Nagygyűlés! Tisztelettel és szeretettel kérdem, lehet ma, amikor az adó, a költség, a rezi oly borzalmasan nagy, amikor a gazdasági életben a vásárlás, a beszerzés megszűnt, amikor az eladások, kényszereladások, amikor minden anyag pénzbeli értéke a platinától kezdve a rézen, vason, búzán, rozson, burgonyán át a fáig és a csontig óráról órára zuhan, lehetséges-e, hogy 4.200 millió leinek az egy évi használásáért 1.700 milliót fizessen a kisebbségi sors terhei alatt nyögő magyar, amikor az igénybevett tőke rövid használatára és biztosítására, messze 100 százalékon felüli garanciát is adott.

Ez nem lehet így és ez nem maradhat így.

Igen tisztelt vidéki takarékpénztári vezérigazgató urak, vége a nagy jövedelmeknek, a nagy rezsiknek és vele a nagy kamatoknak.

Új rossz világ kezdődött. Tessék erről tudomást venni.

Az önök kötelessége ma, a magyar vagyonnak, annak állagának, jövedelmezőségének, a magyar munka, a magyar intellektus, tudás és vállalkozási kedvnek a biztosítása, segítése, kicsi, majdnem semmi jövedelmezőség mellett.

Én, tisztelt Nagygyűlés, nem fogadom el Balogh Elek úrnak sem előadói, sem határozati javaslatát és kérem a Nagygyűlés elé a következő határozati javaslatomat elfogadásra terjeszteni:

1. A Magyar Párt közgazdasági szakosztálya a vidéki takarékpénztárak magas kamat és költség politikáját a magyar gazdasági életre károsnak tartja, felkéri a Bankszindikátust, hogy bölcs belátása szerint intézkedjen eme rendszer megszüntetése iránt.

2. Kéri a Bankszindikátust, egészítse ki ezen egy esetre vonatkozólag válaszmányát oly gazdasági szakemberekkel, akik a hiteligénylők minden kategóriáját (mezőgazdasági, nagyipari, kereskedelmi, kisipari, kiskereskedelmi és intellektuel társadalomnak szükséges hitel) képviselik és tegyen meg minden lehetőt, hogy az országban levő minden magyar tőke a magyar gazdasági életbe állítassék, hogy sok évtizedes komoly munkájával szerzett külföldi összeköttetéseit felhasználva, külföldi tőkét szerezzen.

Gyárfás Elemér, elnök:

A Bankszindikátusnak nincsen módjában, hogy beleszóljon az egyes pénzüzetek üzletvitelébe. A félreértésre a szerencsétlen „szindikátus” elnevezés ad okot. Annak idején szindikátusként kellett a bankok érdekképviselői szervének megalakulnia, mert csak a szindikátusi törvény tette lehetővé a szervezkedést és fontos közérdek volt, hogy a kisebbségi pénzüzeteket valahogyan meg lehessen szervezni. A szindikátus azonban az egyes intézetek üzletmenetébe bele nem szólhat, annak irányt nem szabhat. Sem felelőssé nem tehető, sem nem dicsérhető ezért. A szindikátus azért alakult, hogy a kormánnyal szemben a kisebbségi pénzüzetek érdekeit megvédje, különösen azért, mivel akkor Brătianu Vintila sérelmes intézkedések sorozatával fenyegetett, melyekkel szemben a védekezés platformját meg kellett találni. Ennek a kizárólag érdekképviselői szervnek vezetését minden fizetés nélkül vállaltuk és önzetlenül vezetem ezt a szervezetet már nyolc éve – noha a sajtó előszeretettel emleget magas, sőt milliós tantiémeket. Itt vannak az urak a szindikátustól is, akik nagyon jól tudják és igazolhatják, hogy tényleg így áll a helyzet. A Bankszindikátus éppen olyan kevéssé szólhat bele az egyes intézetek üzleti politikájába, mint a szatmári dalárda, vagy a kutyabagosi

tűzoltóegyesület. Tessék az intézetek vezetőségét felelőssé tenni és az intézetek politikájára tényleges befolyást gyakorló személyeket, az elnököket és az igazgatósági tagokat s a részvényeseket arra felhívni, amit követendőnek ítélnék, nekik van lehetőségük arra, hogy befolyást gyakoroljanak az intézetek üzleti politikájára. Én a magam részéről ebből a szempontból semmit sem tehetek s kérem, hogy ne tereljék a kérdést mellékvágányokra, a Bankszindikátust sziveskedjenek kihagyni a játékból, mert hangsúlyozom, hogy a Szindikátusnak nincs sem joga, sem befolyása nincs az egyes intézetek üzleti politikájára.

Hexner Béla:

Elálllok javaslatomnak a Bankszindikátusra vonatkozó részétől.

Keresztes János, ref. lelkész, Kőrösbánya:

Nagyon komolyan figyelem állandóan a hirlapi cikkeket, amelyek megjelennek és amelyek a bankokról, a bankok vezetőembereiről nagyon kedvezőtlen információkat vittek a nép szélesebb rétegei közé. Komoly gondolatokkal jöttem én is és kérem meghallgatásomat. Tiszta román vidéken vagyok, ahol gazdag román pénzüzetek vannak, amelyek a Nemzeti Banktól sok visszleszámitolási hitelt élveznek. Itt egy bankigazgatótól megkérdeztem, hogy hogyan kapja a pénzt és hogyan adja a népnek. Tudom róla, hogy szereti igazán a maga román népét. Igazat mondott és meg akarom nyugtatni azokat, akik a maguk támadásaiban és gáncsoskodásaikban téves uton járnak. Ezek a román pénzüzetek is 22–24 százalékért adják a pénzt a falusiaknak. Lementem Erdély szász vidékeire. Megkérdeztem a szász bankokat is. Ugyanolyan százalék mellett adják ki a pénzt, mint a mi bankjaink. Mélyen tisztelt uraim, amikor ezekről meggyőződtem és eszembe jutottak a bankjainkat támadó újságcikkek, arra a komoly tudatra jutottam, hogy itt valamilyen másféle akcióról van szó. Inkább azokat akarnák támadni, akik a mi pénzüzeteink élén állanak. Pedig mi nem

vagyunk annyian, hogy egy garnitura jóra való emberünket minden évben kivégezhessük. Ha igaz volna, hogy pénzügyintézetek másképpen bánnak a hozzájuk forduló kölcsönkérőkkel, mint ahogyan megfelelő volna, akkor a román gazdag pénzügyintézetek, vagy a szász pénzügyintézetek kedvezőbb feltételek mellett kellene kamatot adjanak a maguk klienseinek. Hogy a román és szász pénzügyintézetek szeretik a maguk népét, azt nem vonják kétségbe, és ime, azok is azonos feltételek mellett adnak kölcsönöket. Kérem azért, hogy az előterjesztést, amelyet az előadó úr tett, egész terjedelmében adjuk népünk kezébe, hogy világosan lássa, mi a bankok elleni támadásokban az igazság. Fogadjuk el a határozati javaslatot, mert a bizalom ilyen nyilvánításait megérdemlik a mi bankjaink vezető emberei. Ebből láthatná népünk, hogy alaptalanok voltak a támadások, amelyekben részesítették, hiszen a mi bankigazgatóink, azt hiszem, úgy jártak el a népünkkel szemben, ahogyan az körülményeik között lehetséges volt.

László Endre:

Az előadó úr annyira világosan, szabatosan és a tényeknek mindenben megfelelően rajzolta meg az erdélyi magyar pénzügyintézetek nehéz helyzetét és súlyos küzdelmét, a mai áldatlan közgazdasági viszonyok között, hogy előadását csak néhány számadattal leszek bátor kiegészíteni. Az utolsó békeévben, 1915-ben, az erdélyi magyar bankszindikátus kötelékébe tömörült magyar jellegű pénzügyintézetek

saját tőkéje 75 millió koronát, az általuk kezelt betétek összege pedig 179 millió koronát tett ki.

Ezen összegeket átszámítva pénzünk vásárló erejének lecsökkenése arányában,

az akkori saját tőke ma 3 milliárd lei,

az akkori betétállomány pedig *71 milliárd mai leinek felel meg.* A szóban forgó pénzügyintézetek mai betétállománya majdnem eléri az utolsó békeév betétállományának megfelelő összeget, a 6 milliárd leit, de *mai saját tőkéje csak 936 millió leit tesz ki.* Tehát *több mint 2 milliárd leiel kevesebb az*

utolsó békeév saját tőkenívójánál. Ez a két adat világosan bizonyítja, hogy *a tőkeképződés szempontjából sokkal előnyösebb helyzetben volt a háború alatt és ezt követő években a magántőke, mint a pénzintézeti tőke*, mert a betétek összege megmaradt a háborúelőtti színvonalon, míg *az erdélyi magyar pénzintézetek 2 milliárd leiel szegényebbek, gyöngébbek aránylag, mint az utolsó békeévben voltak*. Mégis a pénzintézetek vagyonosodásáról hallunk és ellenük hangzanak el panaszok. Pedig szegényedésüknek megvan a világos magyarázata is. A pénzintézetek, miként a jelenben, úgy a háború előtti időkben is, saját tőkéjüket csaknem teljesen birtokosoknak, bekebelezett kölcsönökként adták ki, míg a rájuk bizott idegen tőkéket rövid lejáratu, úgynevezett mobil hitelekbe fektették. A birtokosok a nekik kölcsön adott arany-korona tőkéket a háború alatt és azt követő években *devalválódott koronákban és leiekben fizették vissza a pénzintézeteknek*. Egy mázsa háborús búza értékével ötvenszer annyi aranykorona, 50 mázsa háborúelőtti búzaértékű adósságot fizettek vissza. *Birtokos adósaink tehát a háború alatt és utáni konjunktúra idején a tőketulajdonosok kárára mentesültek adósságaiktól*. A Bankszindikátus kebelébe tartozó hitelszervezetek 1914. év folyamán a volt Osztrák-Magyar Bank és nagyobb rész a budapesti nagy intézetektől összesen *149'5 millió aranykorona*, vagyis ennek megfelelő *5'9 milliárd lei hitelt élveztek*, míg *ma a Román Nemzeti Banktól, a bukaresti nagy intézetektől és egymásközi hitelezési viszonylatban összesen csak 961 millió leit kapnak, vagyis 5 milliárddal kevesebbet*. Ha ezen öt milliárd effektív tőkehiányhoz hozzáadjuk a saját tőke devalvációját folytán szenvedett 2 milliárd effektív veszteségi tőkét, úgy *kétmilliárdot tesz ki a békebeli időhöz viszonyítva az az összeg, amelyet ma, az erdélyi magyar gazdasági hitelélet nélkülöz*. Következésképp, ha ez az összeg ma a gazdasági vérkeringésünket táplálná, vagy ennek csak a feleösszege, a kihitelezési kamatláb a mai átlagos kamattételnek legalább a fele összege alá csökkenne, a tőkeképződés lehetősége biztosítva volna, az ingatlan vételkedv is fokozódna.

Bankjainknak 2 milliárddal való leszegényedése és az 5 milliárd *hiteltőke* hiánya oka a hitelkrízisnek és ezért nem tudják intézeteink kielégíteni azoknak a termelőosztályoknak hi-

teligényeit, melyeknek anyagi előnyére a háborús években elszegényedtek.

A jogtalanul magas kamat vádjának alaptalanságával előadó úr részletesen foglalkozott. Én csak arra akarok röviden rámutatni, hogy *éppen előbb kimutatott leszegényedésünk bizonyítja, hogy e vádak tévesen vannak a pénzüzeteknek címezve*, melyek a legmagasabb kamatok, a 36–40%-ok idején maradtak le a tőkegyűjtésben. Pénzügyi törvény, hogy a *pénzüzetek alacsony kamatviszonyok között erősödnek* és a magas kamat legyengíti őket. *Ha nem így volna, akkor a romániai pénzüzetek volnának a világ legerősebb bankjai, mert ezek szedik a legmagasabb kamatokot és nem a francia, a svájci pénzüzetek, melyek 2–6%-kal dolgoznak. Magas kamatok legyengítik az adósságot, növelik a veszteségi kockázatot, aláássák az adósság és vele a pénzüzetek existenciáját.* Ezért minden pénzüzet létérdekből küzd a magas kamatok ellen.

Tőkeszegénységünk hatásos gyógyszere, amint az előadó úr olyan helyesen kifejtette: *takarékossági hajlamunk növekedése*, eredményes tőkeképződés lehetővé tette végett. Az előadó úr helyes érzékkel történt megállapítását nem saját szavaimmal, hanem a Kresz Károlynak, a „Tébe” vezérigazgatójának a Keleti Ujság f. év 229. számában megjelent cikkének következő indokaival támasztom alá:

„Ahhoz, hogy a mezőgazdaság, ipar- és kereskedelem hitelgényei kielégíthetők legyenek, feltétlenül szükség van megfelelő belső tőkeképződésre, annnyival is inkább, mert a külföldi hitelekre nem minden esetben lehet számítani. Ezért *tehát a belső tőkeképződésnek az egész közgazdasági élet szempontjából a legnagyobb jelentősége van.* A belső tőkeképződésnek egyik leghatalmasabb tényezője *a takarékosági szellem* és így ennek a takarékosági szellemnek az ébrentartása, élesztése és fejlesztése nagyon fontos. A takarékosági szellem kifejlődéséhez feltétlenül szükség van megfelelő propagandára, különösen most, a háború utáni időben, amikor a számos európai országban előállott pénzértéktelenedés következtében, a közönségnek a takarékoság iránt való érdeke nagy mértékben csökkent.

A takarékosági szellem fejlesztésének fontossága és az

e célt szolgáló propaganda szükségessége általánosan és minden közgazdaságilag fejlett országban elismert tény. Bárhol is nézünk körül az európai országokban, mindenütt azt látjuk, hogy *a takarékosági propagandára maga a kormány és természetesen a pénzügyintézetek is a legnagyobb súlyt helyezik.* Rá kell azonban mutatnom arra, hogy a takarékosági szellem fejlesztése és a belső tőkeképződés nem elsősorban a pénzügyintézeteknek, hanem legfőképpen magának az egész közgazdasági életnek, mezőgazdaságnak, iparnak és kereskedelemnek érdeke és ha a propaganda-tevékenységet legfőképpen a pénzügyintézetek fejtik is ki, ennek oka nem az, mintha saját és különös érdekük fűződne hozzá, hanem tisztán az, hogy hivatásuknál fogva kötelességüknek érzik ebben a propagandában az intenzív közreműködést.”

Ezen indokok alapján bátor vagyok az előadó úr határozati javaslatához a következő *gyakorlati irányú kiegészítést proponálni:*

„A gazdasági jólét lévén alapja minden kulturának, szükségesnek tartja a nagygyűlés *az erdélyi magyar ifjúság gazdasági érzékének fejlesztését és takarékoságra nevelését,* mely minden jólét alapja és fenntartója. Ez okból megkeresi a hittvallásos iskolák fenntartóit, hogy egyik praktikus tárgyat előadó tanerőjük útján minden középiskolában hetenként egyszer legalább, negyedórás előadás keretében igyekezzenek *az ifjúságot felvilágosítani kisebbségi sorsunkkal járó, minél többet dolgozás és minél kevesebbet költés szükségességéről.* Keresse meg egyidejűleg a nagygyűlés az Erdélyi Bankszindikátus vezetését, hogy *dolgozza ki az iskolákban intézményesen bevezetendő takarékosági tőkegyűjtés rendszerét* és az eredményre vezető nagy propaganda minden eszközével praktikus módon támogassa tagintézetei útján az ifjúság takarékosági hajlamának fejlesztését.”

Az iskola padjai között megtanult és az életbe kivitt takarékoság emelni fogja gazdasági színvonalunkat, ez pedig kulturánkat.

Bátor vagyok megemlíteni, hogy a vezetésem alatt álló Transsylvania Bank már egy évvel ezelőtt felismerte az ifjúsági betétgyűjtés rendszerének takarékoságra nevelő hatását és már akkor megkereste az összes erdélyi magyar isko-

lák egyházi főhatóságait és a középiskolák vezetőségét fenti értelemben. Az iskolák vezetősége kellő megértéssel fogadta a gondolatot, de – mint a legtöbb jó magyar gondolat –, gyakorlati keresztülvitel nélkül maradt.

Ma már annyira akut nyomorúságunk, hogy nem szabad egyetlen olyan ötletet sem hasznosítatlanul hagynunk, melytől fajunk gazdasági jövőjének feljavítását remélhetjük. Ezért kérem az előadó úr javaslatait a *felolvasott kiegészítéssel* elfogadni és a nagygyűlésnek elfogadásra ajánlani.

Dr. Lakatos Sándor:

Mindnyájan tudjuk, hogy a bankok ellen több év óta állandó támadásokat intéznek. Ezekkel a támadásokkal szemben meg kell állapítanunk, hogy azok, amennyiben alaposak volnának is, rosszul vannak megformulázva. A vádak úgy szólnak, hogy a bankok rossz kamat-politikát folytatnak és a magyar kisebbséghez tartozó egyéneket nem segítik. Ilyen formában – mondom – rosszul vannak megformulázva ezek a vádak, mert hiszen minden bank végeredményben üzlet. Az, aki kölcsönt kér, nemcsak a kisebbségi bankokhoz fordul, hanem más bankoknál is megpróbálkozik és onnan veszi fel a kölcsönt, ahonnan azt előnyösebben kapja. Így tehát a kamat-kérdést a bankok közötti konkurrencia határozza meg. Ha úgy formuláznánk meg, hogy a bankok a kisebbségi egyénekekkel szemben nem tanúsítottak *különlegesebb elbánást, nem nyújtottak számukra előnyöket*, akkor talán helye volna a panasznak. De hiszen nem nyújthattak ilyen előnyöket, amint az összes felszólalások és előadások is ezt igazolják. Tőkeszegények vagyunk és így bankjaink nem tudnak céltudatos kisebbségi politikát folytatni, nem tudják azt megtenni, amit a régi Magyarországon az akkori nemzetiségi bankok megtettek a maguk fajtestvérei érdekében. A mi létező kisebbségi bankjainkkal szemben nem is igen lehet ez az igényünk. A vádat ebben az értelemben szeretném visszautasítani. Megállapításaim ellenére azonban a javaslat második pontját nem tudnám elfogadni. Amikor ezt mondom, nem akarok konkrét javaslatot tenni, csak felhívom erre az urak figyelmét s kérem az előadó urat is, tegye megfontolás tárgyává, nem len-

ne-e jó, ha ezt a pontot kihagynánk. A második pont ugyanis azt mondja:

„Kivánatosnak és szükségesnek tartja e bankok önállóságát megvédeni, fenntartani, sőt azok megerősítéséről gondoskodni.“

Az általános panaszok a bankpolitikával szemben főképpen a betétesekért indult hajszából és a magas bankkamatlábából táplálkoznak. A betétesekért indult hajsza logikus következménye, hogy a bankok nem tudnak olcsó kihelyezési kamatlábakat nyújtani. Meg kell állapítanunk, hogy a kis intézeteknek, az egészen törpe kis intézeteknek a fenntartása és tőkegyarapítása jóformán csak e betétek gyűjtése útján lehetséges. Ez a betétesek utáni verseny természetesen olyan eredményeket hozott létre, amelyek nem kívánatosak az általános gazdaság szempontjából. A törpeintézeteknél ennek következtében a kihitelezési kamatláb talán relatíve magasabb, mint az erősebb egységeknél, ahol nem kell szaladgálni a betétek után. De magasabbak a törpe bankoknál az adminisztrációs költségek is. Így a magam részéről nem tartom különösen üdvösnek a törpeintézetek fentartását és kérem, hogy talán méltóztatnék a javaslat második pontját törölni.

Dr. Kovács Árpád:

Szerénytelenségnek tartom, hogy ismét felállok, de kénytelen vagyok a javaslat harmadik pontjához hozzászólni, anélkül azonban, hogy pro és kontra a kamatkérdéssel foglalkoznék, hogy ebben a kérdésben nagyobb perspektivákat nyitnék meg. Úgy ítélem, hogy ez a pont ebben a formulázásban, hogy: „a Magyar Párt kívánatosnak tartja egy pénzügyi központ felállítását” nem szerencsés, s ebből a pontból ezt a pár szót törölném. Amikor ezt leszögezem, úgy látszik, az első pillanatra, hogy csak stiláris módosításról volna szó. Méltóztatik azonban tudni, hogy a liberális uralom alatt készült banktörvénytervezet egy pénzügyi központ felállítását akarta, ami azt jelentette volna, hogy egy új zsandárt állítanak nemcsak a politikai magyar ember mellé, hanem a bankok mellé is. Én nem tartom politikusnak és diplomatikusnak ennek a gondolatnak újra való fölvetését, különösen, hogy mi,

mint Magyar Párt egy ilyen pénzüintézet létesítését indítványozzuk. Mert ha ez a pénzüintézet az előadó úr gondolata szerint a magyar bankok egyetemét is foglalná magában, de mintegy indok lenne a román törvényhozás előtt és az előbbi tendenciát megerősítené. Végeredményben az a helyzet, hogy az egyes vidéki pénzüintézeteknél, mint különálló egységeknél, jóval nehezebb a román állam beavatkozása a pénzüintézetek vezetésébe és – ha nem is méltóztatik mindenben osztani – meg kell állapítanom, hogy a pénzüintézeti központ felállítása bankjaink életének a mindenkori román kormányok kezére való játszását idézné elő, mert a sovén román politikának sokkal nehezebb Nagyváradon, Szatmáron, Kolozsváron vagy Temesváron külön-külön beleszólni a pénzüintézetek ügyeibe, mintha adva van egy egyetlen pénzüintézeti központ. Ezekért a szempontokért helyesnek tartanám, ha a javaslat harmadik pontjában a pénzüintézeti központra vonatkozó részt kihagynánk.

Gyárfás Elemér, elnök:

Egy szóval megvilágítom a kérdést. Tulajdonképpen egy *leszámítoló intézet* alapításáról van szó, amely egészen különálló részvénytársaság volna és csak annyiban lenne kapcsolata a bankokkal, hogy ezek lennének a részvényesei. Az egyes intézetek számára nehéz dolog a külföldi tőkével kapcsolatokat találni és ezért vetettük fel az eszmét, hogy egy ilyen központi leszámítoló intézetet lélelésünk. Mindenben osztom egyébként a felszólaló úr nézetét, hogy t. i. egy tömegben könnyebb agyonütni a bankokat, mint külön-külön, azonban itt arról van szó, hogy a fennálló szervezetek mellé egy újabb állíttassék fel:

Torday József:

Mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy semmi bankérdekeltségem nincs, igazgatósági tag nem vagyok, részvényeim nincsenek és így tárgyilagosan tudok a kérdéshez hozzászólni. Az utóbbi három évben a magyar közéletben sajnálatos jelenséget vehetünk észre. A gazdasági nyomorúság napról-

napra, – amint méltóztatik tudni – növekedőben van, a kamatok magasak, ennél fogva a kamatokat nehéz kifizetni és az emberek el vannak keseredve. A különböző politikai áramlatok ezt az elkeseredést a magyar kisebbségi bankok nyakába zúdították. Ezt, mint a kisebbségi, de érdektelen ember igen nagy veszedelemnek tartom. Lehetetlenség ugyanis, hogy valamilyen okért az okozatot tegyük felelőssé. A folyamat azonban végül is azt eredményezte, hogy *a magyar társadalom bankellenes tendenciájú lett és minden bajt, kellemetlenséget, kisebbségi nyomorúságot most már a bankok rovására ir. Így a kisebbségi társadalom egysége meglehetősen megbomlik, aminek nemcsak gazdasági, hanem társadalmi és politikai kellemetlen következményei is vannak. A Magyar Pártnak, mint pártnak és a Közgazdasági Szakosztálynak az volna, szerintem, a legfontosabb feladata, hogy minél szélesebb körben igyekezzék felvilágosítani az embereket arról, hogy mi a helyzet. Tehát az adott körülményeket, és annak következményeit úgy kell oda állítani, ahogyan vannak, amilyen okból származnak. Az ok a kormány ügyetlen és rossz gazdasági politikája. Amikor ezt az első tételt bátor vagyok így elmondani van egy másik gondolatom is. Ugyanis a Magyar Párt politikája szempontjából nem tartom okosnak és célravezetőnek, hogy mi most, mint párt és nagygyűlés, a bankok mellett foglaljunk állást és erkölcsi bizonyítványt adjunk a kezükbe. Ez mélyen tisztelt uraim, nem lehet a mi feladatunk. Mi lehet ugyanis ennek a következménye! Méltóztatnék meggondolni. A falvakban és a városokban a közvélemény azt fogja mondani, hogy ime, a Magyar Párt teljes erejével és sulyával a magyar bankvezérek mellé állott. Ezt nem tartom szerencsésnek. A felvilágosító munkának máshol kell elkezdődnie. Így tehát a javaslathoz tisztelettel hozzászóllok és azt javasolom, hogy az első pontot kb. olyan formulázásban fogadjuk el, ahogyan azt Árkossy tiszteletes úr előterjesztette.*

Dr. Vajda Béla:

Vannak nagyon népszerűtlen dolgok és kétségtelenül ilyen a bankok pártjára állani. De azt hiszem nem lehet népszerűtlenséget érvként felhozni. Kijelentem, hogy egy-két vidéki

törpebank nevében beszélek, amelyeknek igazgatósági tagja vagyok. Az előadó úrnak szemére vetik, hogy vagdalkozik. Csodálkoznak-e, ha vagdalkozik, amikor esztendők óta egyebet sem hallanak a magyar bankigazgatók, mint hogy ilyen, meg olyan nagyjövedelműek, tolvajok, uzsorások, hullarablók. Csodálatos-e, hogy ilyen körülmények között ő is megnyomja a pennát? Beszélnek arról, hogy a bankok miért szednek nagy kamatot! De hogy azért hogyan lehet felelőssé tenni az összes romániai kis magyar bankokat, éppen annyit jelent, mint azt mondani, hogy minden magyar iparos rossz, mert vannak rossz iparosok is. De a földművesek között is vannak, akik rossz gabonát termelnek és ezért helyénvaló-e az összes magyar földműveseket vádolni? Vagy azért kifogásoljuk a bankot, mert az keresni akar? A földműves s az iparos is akar keresni! Azon, hogy mi volt először, a tyúk, vagy a tojás, vitatkozzanak a tudósok. De hogy mi volt először az uzsora és a magas kamat, vagy a bankok, azt nagyon jól tudjuk. A bankokat a középkorban kezdték alapítani, de már a római és zsidó törvények intézkedéseket tartalmaznak a magas kamatok ellen. A magas kamatokat nem a bankok és főként nem a magyar kis bankok találták ki. Amikor az első magyar bank 1843-ban megalakult, azt az egész közvélemény a legnagyobb örömmel üdvözölte, mivel akkor, amint azt Jókai regényeiből is tudjuk, nagyban grasszáltak az uzsorások. A megszorult gavallérnak nem volt más menekvése, mint, hogy százezer forintért vásárolt, nem tudom mennyi koporsót és azt azután eladta tizezer forintért. Igaz, hogy nem volt magas bankkamat, de burjánzott a magánuzsora. Annyit támadják a bankokat, hogy szinte beleégették már az emberek lelkébe, hogy a kamat drágasága csak a magyar bankok hibája. Az ilyen támadások során egész biztosan el fogunk érni oda, hogy a bankoknak le kell majd szállítaniok a kamatokat, evvel együtt leszállítják a betéti kamatlábat is, az emberek a betéteket ki fogják vonni a bankokból, kiadják majd magánuton és akkor kezdődnek ezek a koporsós ügyletek. Most történt Magyarországon egy hasonló eset, amikor egy rendőrigazgatót tartóztattak le, aki ilyen üzletek hálójába került. Nemcsak a bankok az okai tehát a kamat magasságának és éppen a kisintézetek. Amikor nemrégiben az egyik faluban egy fiókot létesítettünk

és kimentem a nép közé, az emberek nagy örömmel fogadtak, hogy végre lesz bankjuk, mert azelőtt is kaptak ugyan kölcsönt, sőt 1%-ra, de ez az 1% hetenkint számított. A kis emberek, akik szükségükben pénzt kapnak a banktól, örömmel üdvözlik a bankok munkáját.

Dr. Kovács Károly, Csíkszereda.

Balogh Elek előadásához többen szóltak hozzá pro és kontra. Inkább az ellene elhangzott felszólalásokkal akarok foglalkozni, mert ezekből azt a tévedést látom kiviláglani, mintha a Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya bizalmat akarna szavaztatni a bankoknak. Ha itt bizalmi szavazatról volna szó, vagy erkölcsi bizonyítvány kiállításáról, úgy igazuk lenne az ellenszónokoknak, mert ez a Magyar Pártnak nem hivatása. De el kell ismernünk, hogy a pénzüzetek éppen olyan magyar intézmények, mint az iskolák, vagy más kultúrintézetek. A Magyar Pártnak a magyar pénzüzetek nem lehetnek mostoha gyermekei és ha erkölcsi bizonyítvány kiállítását nem is igénylik, *de a védelmet, igenis elvárhatják*. Valóban a magyar pénzüzetek tervszerű megtámadásával állunk szemben. Elég utalnom azokra a hírlapi cikkekre, amelyek a Brassói Lapokban és egyes csíkmegyei lapokban megjelentek a magyar pénzüzetek működésével szemben és kíméletlenül úgy tüntették fel a helyzetet, mintha a pénzüzeteknek a magyarság rovására haszonleső politikát folytatnának. Az előadás és a felszólalások egy része eléggé rámutattak arra, hogy a magyar pénzüzetek milyen szomorú kisebbségi sorsban vannak, hogy milyen megkülönböztetett mostoha bánásmódban részesülnek az államhatalom részéről és mennyire egyenlőtlenül kapják a visszleszámitolási hiteleket. László Endre szám adatokkal mutatta ki azt a vagyonsökkenést, amely a háború óta a kisebbségi pénzüzeteket érte.

Magam is tanuja vagyok annak a különös erkölcsi légkörnek, amely a vidéken a kisebbségi pénzüzeteket körülveszi. Ha egy protezsált kisebbségi testvérünk üzleti vállalkozásában könnyelműsködik, akkor a protezsálók körülveszik a könnyelmű vállalkozót és ha egy magyar pénzüzet okosan begombolkozik a kölcsönnyújtás elől, akkor mindenfelől er-

kölcsi revolverek szegeződnek reá, mindenféle hirlapi meghurcolással fenyegetik meg és kényszerítik bele abba, hogy olyan kihelyezéseket eszközöljön, amelyek könnyelműeknek nevezhetők igen sok esetben. Így volt ez a konjunktura idején. Egész kis exisztenciák, akiknek álmodniok sem lett volna szabad nagyobb kölcsönről, vették igénybe a pénzüzeteket. Jött a dekonjunktura és ezek a kis exisztenciák elővették a maguk erkölcsi revolvereit és egymásután ostromolták a bankokat a kamat leengedésért, sőt kamat visszatérítésért. Ilyen körülmények között el kell ismernünk, hogy a magyar pénzüzetek nagyon nehéz helyzetben vannak. Ha egy magyar testvérünk meg van szorulva, akkor arra hivatkoznak, hogy a pénzüzet nyújtson neki segítséget és hitelt, másrészt ellenben, amikor visszatérítésről van szó, megint csak a pénzüzetek kötelességét emlegetik és nem gondolják meg azt, hogy végeredményben mennyire erkölcstelen dolog, amit kívánnak. A pénzüzetek *a mások pénzét kezelik és kötelességük azt becsülettel kezelni*. Nem kívánható tőlük, hogy az általuk kezelt pénzből, hitelezőik pénzéből nagylelkűséget gyakoroljanak.

Egy csíkmegyei példát tudok felhozni. Neveket nem mondok, de kérem, méltóztassék a dolgot tényként elfogadni. Évekkel ezelőtt történt, hogy egy kb. 50–60 holdnyi földbirtokkal rendelkező kisebbségi testvérünk kereskedelmi vállalkozásba bocsátkozott. Akkor a közvélemény olyan vidéki kastélyos földbirtokosnak igyekezett föltüntetni és mert a megkezdett üzlet jól ment, folyósítottak neki másfélmillió hitelt. Az üzlet később megbukott, mert hiszen még egy 100 holdas gazdaság alapján sem lehet másfélmillió hitelt kamatait fedező forgalmat lebonyolítani. Az illető nem tudott fizetni; a bank tőkekövetelése egy részét kénytelen volt leírni, mert reménye sincs arra, hogy egész követelését valaha is megkap hassa, ennek egyrészt kb. 500.000 lejt azonban peresített.

Ha az urak tudnák, hogy ott most milyen áradata indult meg az ellenszenveknek a bank vezetősége ellen, mennyi kifogást lehet hallani, amiért a szerencsétlen bank a másfél millió leiből 5–600.000 leihez hozzá akar jutni, mennyit hangoztatják azt, hogy a bank tönkre akar tenni egy történelmi multtal rendelkező családot, az embernek megáll az esze. Elvégre a

banknak kétségtelenül erkölcsi alapon kell állania, de hogy a bank mások könnyelműsége folytán veszélybe sodródjék és úgy segítsen másokon, hogy magát tegye tönkre, azt igazán nem lehet kivánni.

Azért hoztam fel ezt a példát, mert majdnem minden vidéki kis intézetnél ilyen a helyzet. Nem szabad a banknak esetleges hüvös magatartását szívtelenségnek minősíteni, hiszen magának a banknak szive nem is lehet. Szive a részvényeseknek van. Ha a részvényesek arra az álláspontra helyezkednek, hogy közgyűlésen a vita során megszavazzák az ilyen hiteleket, – „nem bánjuk, ha el is pusztul a követelés” gondolat – akkor minden rendben van. De a bankoknak a maguk tényleges tőkéjét nem szabad könnyelműen elpocsékolniok, hanem azt okos megfontolással kell biztosítani. Az elmondottakkal jellemezni akartam a vidéken uralkodó felfogást, amely nagyon sajnálatosan általános kezd lenni a bankokkal szemben.

A bankok vezető emberei között ott vannak pártunk illuztris egyéniségei is és nagyon visszásnak találom, hogy azokat az embereket, akiknek becsületességéről meg vagyunk győződve és akik tevékenységüket áldásosan végzik, bankuzsorásoknak nevezzük. Ennek bolsevista színezete van. Nehány könnyelmű ember nem csinál egyebet, mint a stílus-készségét gyakorolja és maga mögé gyűjti azokat, akik a magyar kisebbség jelenlegi munkájával ellenszenveznek. Olyan könnyű odadobni azt a tételt, hogy a bank nem bukik meg azal, ha elengedi azt a párszázezer leit. Igazában csak az tudja megítélni a szituációt, aki ismerve a közgazdasági válságot, tudja, hogy milyen rossz helyzetben vannak a magyar bankok. Tulajdonképpen azt kell mondanunk a magyar bankoknak, hogy több óvatossággal járjanak el és ne engedjék, hogy könnyelmű adósságokba bocsátkozzanak a magyar kisebbség tagjai. Sokkal megfelelőbb a magyarság összességére, ha ezek a könnyelmű emberek vesztik el vagyonukat, mint egy magyar pénzügyintézet. Nem szabad ál-szentszimentalizmusba ringatni magunkat.

Az előadó úr indokai engem meggyőztek arról, hogy a magyar kisebbségi pénzügyintézetek igyekeznek eleget tenni azoknak a követelményeknek, amelyek az olcsó kölcsön érde-

kében megkövetelhetők. Sajnos, nagyon sok esetben nincs meg ennek a fizikai lehetősége. Éppen ezért arra kérem a mélyen tisztelt szakosztályt, hogy ilyen megvilágítással igyekezzék felfogását érvényre juttatni és elfogadni azt, hogy a kisebbségi pénzüzeteknek *joguk van a párt védelmét kérni. Meg kell adni azt a védelmet, amelyet tárgyi érvek alapján megérdemelnek.* Elég világosak az adatok, nem stílusgyakorlatok ezek, hanem számok, amelyek előtt meg kell hajolni. Nem szabad tápot adnunk a javaslat más megfogalmazásával azoknak, akik nem adatokra támaszkodva gondolkoznak, akik nem tudom, milyen érzelmektől vezéreltetve támadják a bankokat, hanem nekünk kötelességünk, hogy védelmet nyújtsunk a bankoknak, a magyar pénzüzeteknek, éppen úgy, mint a magyar közélet többi más intézményeinek.

Dr. Balogh Elek:

Kétségtelen dolog, hogy óriási gazdasági krízisben élünk. Gazdasági krízis alatt értem, hogy a termelő tőke jövedelme rohamosan és megdöbentően megakadt, különösen a mezőgazdáknál. Ezzel szemben azonban a kiadások nem apadtak, sőt a közterhek, mint az adók, a taxák még emelkedtek, sőt legutóbb is újabb 10–20 százalékkal emelték őket. A közszükségleti cikkek árai, az ipari és kereskedelmi árak nem szállottak le. Természetes, hogy ebből a gazdasági krízisből kifolyóan különösen a mi népünk, amelynek 80–90 százaléka gazdálkodó és birtokos, nehéz helyzetben van. Azt is elismerem, hogy tényleg az adósságkamatok magasak. A háború előtt nem is képzelte senki, hogy ezek 16–30 százalékosak lehetnek. De az infláció és a különleges viszonyok és Németország példája megmutatták, hogy megtörténhetik, ha a bankokat egyre-másra nyomják, hogy még ezer százalékos is lehet a kamat. A mi közéletünkben a közelmúltban a lapok útján és gyűléseken is kiélezték ezt a helyzetet, különösen a bankok ellen. Különösen a kamatok magasságát állították oda, mint olyan tényezőt, amely tönkreteszi a magyar kisebbségi gazdákat és iparosokat és lehetetlenné teszi az életet. Főként az erdélyi kisebbségi vidéki pénzüzeteket teszik felelőssé ezért, uzsorásoknak nevezték őket, hullafosztogatóknak és azzal vádolják, hogy ők teszik

tönkre a magyar népet. Ebben a helyzetben a magyar bankok védelme nehéz volt. A mai viszonyok között a kisebbségi bankok nem állhattak elő hírlapi vitával, nem mutathatták meg a sebeiket s azokat a bajokat, melyekkel ők maguk is keservesen küzdenek, mert amikor csak egy kósza hír röppent el arról, hogy valamelyik bank nehéz helyzetben van, az a bank ezzel már ki is volt végezve és megszűnt. A kisebbségi bankoknak azt kellett mutatni állandóan, hogy nagyon erősek, hogy hogy így a közönség bizalmát és az élvezett hitelt megtarthassák. Minthogy a kérdés annyira elfajult, hogy úgyszólván becsületükben vannak megtámadva a bankok vezető emberei és minthogy annyira kiélesedett az ellentét, hogy a magyarság testében az adósokat és a hitelezőket, mint ellenségeket állították egymással szemben, a Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya kénytelen volt e problémával behatóan foglalkozni. Engem ért a Közgazdasági Szakosztály részéről az a megtisztelő megbízás, hogy a problémát megvilágítsam s ezért kötelességemnek tartottam, hogy azt előadásomban kifejtsem és munkámban reá mutassak arra, hogy miben áll a kisebbségi magyar intézetek mai helyzete. Röviden, a rendelkezésemre álló helyen mutattam rá, hogy a kisebbségi bankok a múltban meg voltak elégedve 7–8%-os kamattal, a betevők örvendtek, ha 5%-ot kaphattak a betétekért, mert ilyen % visszleszámítolást bőven kaptak a bankok és nem gondolt egy intézet sem arra, hogy magasabb kamatokat szedjen. *A mostani gazdasági viszonyok kényszerítették bele a bankokat a magasabb kamatokba.*

Rámutattam arra is, hogy a *bankok az infláció alatt minden vagyonukat elvesztették.* A tőké akkor teljesen ki volt sajátítva. Rámutattam arra, hogy egy régi gazdag ember a maga 200.000 koronás betétjéért nem kapott tőkében annyit, mint amennyi kamatot élvezett ezelőtt a 200,000 korona után. Annyi pénze is alig maradt, hogy abból bár kenyérre valója legyen. Nem vádként emlegetem fel, csak válaszul arra a kijelentésre, hogy hogyan jön valaki ahhoz, hogy rossz lejben csinált adósságot jó lejben fizesse ki. Igaz, hogy ilyen is előfordul, de viszont tíz évvel ezelőtt a tőke minden értékét elvesztette és akkor jóformán csak a földbirtok ért valamit. Tehát, ha volt akkor egy ilyen előnyös helyzet és egy társadalmi

osztálynak reá kellett fizetni, most lehetnek olyan viszonyok, hogy egy másik csoportnak kell ráfizetni a helyzetre. Nem is akartam az előadásomban, hogy erkölcsi bizonyítványt kérjek a bankok részére, csak rá akartam mutatni a helyzetre, amelyben a vidéki magyar bankok vannak. Elveszett tőkék helyett nem tudtak átmenteni az aranyértékhez viszonyítva többet, mint vagyonuk 20–30 százalékát.

A hiteligényeket sem tudjuk a mostani tőkeállományból kielégíteni. Nem hiszem, hogy legyen bankigazgató, aki ne akarná minél jobban és előnyösebben kielégíteni a hiteligényeket és kiszorgálni magyar testvéreit, ha ez neki magának is módjában áll. De ma az a helyzet, hogyha egy magyar bankigazgató egy kissé gyengének mutatkozik, akkor föltétlenül el van veszve, vele megy a bank és ez a betétesek tömegét is romlásba viszi.

Röviden akarok válaszolni a felszólaló uraknak. Igazán nem értem *Hexner Béla* úr fölszólalását, akinek előadása írásban itt van előttem s ebből megállapíthatom, hogy egyetlen mondata sem felel meg a való tényeknek. Én senkit sem akartam megütni. Méltóztassék tárgyilagosan elolvasni, ami az előadásban van. Amikor infláció volt és az adósságot olyan könnyen ki lehetett fizetni, akkor a hitelezőkkel és a betétesekkel történt igazságtalanság. A pénzügyi krízis, a pénzügyi mozgás még nem nyugodott meg, mivel az a gazdasági helyzetnek, a stabilizációnak, mondhatni a gyógyulási folyamatnak egy étapja. Azt mondja *Hexner* úr, hogy a vidéki takarékpénztárak 25 százalékon felüli kamatokat szednek. Huszonnégy százaléknál többet nem szed senki. Nem tudom, honnan veszi az adatokat. A botnak két vége van és aki igaztalanul vádol, rendesen azt fogja érni. A bankok jövedelme nemcsak a kamatjövedelem, hanem a devizaügyletek, az átutalások stb. Nem veszi figyelembe, hogy a kisebbségi bankoknak, amikor a kisebbségi lakosság ötven százaléka tönkrement, a dolog természete szerint aránylag nagyobb vesztesége van, mint más bankoknak. A kisebbségi bankok nagyon megteszik a maguk kötelességét, ha nem szednek magasabb kamatot, mint más bankok, amelyek bőven részesednek 9%-os visszleszámitolási hitelben. Sokkal súlyosabb és rosszabb a kisebbségi bankok helyzete és így, ha olyan feltételek mellett adnak kölcsönt,

mint más bankok, amelyeket az állam protezsál, akkor már megtették kötelességüket és még áldozatot is hoztak. Nem tudom, hogy honnan veszi azt az érvet, hogy a magyar társadalom egy része a másoknak föl kell áldozza magát. Erre nem találok seholsem erkölcsi alapot. Támogatni kötelessége, kölcsönt nyújtani kötelessége, ha van, de az nem kötelessége, hogy magát tönkretégye.

Köszönettel veszem Árkossy tiszteletes úr felszólalását és indítványát. A cikk után, amelyet tőle a Brassói Lapokban olvastam, nem reméltem ilyen tárgyilagos indítványt és nagyon jól esik, hogy elolvasta előadásomat és annak alapján ilyen indítványt tett, melyet én is elfogadok, mert hiszen az ellen semmi kifogásom sincs, ha kimondjuk, hogy a Magyar Párt sok tekintetben megérti a bankok ellen emelt panaszokat. Mi is megértjük ezeket, csak azt óhatjuk, hogy népünk vezetői viszont értsék meg azt a kényszerhelyzetet, melyben intézeteink vezetői vannak.

Csak nemrégiben a Bankszindikátus négy vezető tagja volt külföldön és igyekezett összeköttetést szerezni, hogy ezen a réven olcsó pénzt is kaphassanak a mi bankjainknak. Ezeknek alkalmuk volt tapasztalni, hogy Magyarországon is a bankok elsősorban a földbirtokosokat és a gazdákat segítették, most ezek fizetésektelenné váltak, épp úgy nem bírják fizetni az ottani, aránylag sokkal alacsonyabb, de a rossz viszonyok miatt mégis elviselhetetlen kamatokat és a külföldi piac ugyancsak nem hajlandó Magyarországnak hosszúlejáratú hiteleket adni.

Ha a bankok elleni támadás tovább folyik, annak az lesz a következménye, hogy később sem kapunk olcsó kamatozású tőkét a külföldről és még kevésbé lesz alkalmunk hitelnyújtásra. Az ellentéteket nem kell kiélelni és igazán nem tudom, honnan veszi például Hexner úr azt az erkölcsi bátorságot, hogy a magyar népet ellenünk vegye védelmébe, akik naponkénti kapcsolatainkból ismerjük a népet és annak nyomorúságát és igyekszünk is azt enyhíteni. Több magyar emberrel találkozom naponta, mint Hexner mérnök úr egy egész éven keresztül.

A javaslat második pontjára nézve az a megjegyzésem, hogy azt teljes mértékben fenntartom, mert szükségesnek vé-

lem, hogy a vidéki pénzüzetek önállósága fennmaradjon. Magyarországon szakemberek megvitatták ezt a kérdést és rámutattak arra, hogy a vidéki pénzüzetek működése a hitellellátás szempontjából nélkülözhetetlen. A vidéki pénzüzeteknek olyan helyi ismereteik vannak, amelyek azokat feltétlenül szükségessé teszik. Megállapították, hogy a nagybankok fiókjai se tudják jobban ellátni a piacot, mint az önálló kis pénzüzetek, mert ez utóbbiak aránylag sokkal olcsóbban dolgoznak.

Hogyan kívánhatja a Magyar Párt a magyar bankoktól azt, hogy közcélokra segítséget nyújtsanak, amikor nem akarja támogatni önállóságukat és megerősítésüket?

A harmadik pontra nézve Kovács Árpád dr. szólalt fel. Az elnök úr megvilágította a kérdést. Nem arra gondolunk, hogy egy, a bankokat összefogó központi pénzüzet legyen, amelybe a többi bankok beleolvadjanak, hanem egy olyan speciális pénzüzet, amely visszleszámitolási hiteleket szerezzon. Ha egy vidéki pénzüzet megy Svájcba, vagy bárhova kölcsönért, ott kijelentik, hogy nem is ismerik és a vége az lesz, hogy önálló tárgyalások útján nem kap kölcsönt. A bankok már tárgyalták ezt a kérdést és szükségesnek tartanám, hogy kimondjuk, hogy valóban fontos egy ilyen koncentráció létrehozása.

A negyedik pont a legszükségesebb, mert ebből a gazdasági válságból, amelybe jutottunk, csak úgy tudunk kivergődni, ha a takarékoság útjára lépünk. Ha nincsen tőkénk, úgy gyűjtenünk kell. Figyelmeztetni kell a közönséget, rá kell mutatni arra, hogy jelenleg az iparcikkek ára aránylag magasabb, hogy a külföldi árakkal szemben lényegesen többet ad ki a vásárolt holmiért. A közönség most nagy vásárlásokat csinál, minden pénzét kidobja, pedig ezt rosszul teszi, mert egy év múlva valószínűleg sokkal olcsóbb áron tud majd vásárolni, amikor az iparcikkek ára a mezőgazdasági termékek árához igazodott. Ezt nem én mondom, hanem minden közgazdasági szakértő mondja, nálunk és a külföldön egyaránt. A takarékoság előmozdítása tehát közérdekű feladat.

Ezekkel a megjegyzésekkel kérem javaslatom elfogadását.

Gyárfás Elemér, elnök:

Árkossy Jenő úr indítványával szemben az előadó úr visszavonta indítványának első pontját. A második ponttal szemben Lakatos Sándor úr nem tett konkrét indítványt, hanem csak felvetett egy gondolatot, melyhez úgy hiszem, nem ragaszkodik. A harmadik pontra vonatkozó indítványát Kovács Árpád úr a felvilágosítások után valószínűleg nem tartja fenn. A negyedik pont ellen nem volt kifogás és hozzá jön kiegészítésül az, amit László Endre úr indítványozott a takarékosági akció intenzívebbé tétele érdekében. Méltóztassanak ezekhez hozzájárulni és a javaslatot ilyen értelemben elfogadni.

A magam részéről két dolgot akarok még ezekhez hozzáfűzni.

A magyarországi takarékpénztárak és bankok országos kongresszusa három napig tartott. Meggyőződünk, hogy ott is ugyanezek a problémák, tehát ott is, ahol magyar ember kezében van a kormányhatalom. Bemutatom Hadik János gróf tanulmányát, melyben a végrehajtás és árverés alatt álló kiszáradt pénzügyi szanalásáról és a földárak további csökkenésének megakadályozásáról fejtett ki igen figyelemreméltó szempontokat. A kamat ott is felmegy 16%-ra vidéki pénzügyintézeteknél és a fővárosiaknál 12–13%-ra, holott a hivatalos bankkamatláb 6% s nem 9% és 15%, mint nálunk. Nem akarom a vitát ezen a téren tovább folytatni, noha még nagyon sok mondanivalónk volna.

Egy esetet azonban mégis el kell mondanom az uraknak. Az egyik vidéki intézet revíziója alkalmával, amelyet éppen nemrégiben ejtettek meg, tapasztaltuk azt, hogy ez a pénzügyintézet, amelyet a legönzertlenebbül s tényleg altruista elvek szerint vezetnek s amely 14–18 százalék mellett ad kölcsönt, tehát átlag 16 százalék mellett, kénytelen lesz az idei üzleti évet 522.000 lei veszteséggel lezárni, anélkül, hogy egyetlen követelése rossz lenne, pusztán csak amiatt, mert nem bírja meg ezeket a túlalacsony kihelyezési kamatokat. Meg tudnám mutatni a revíziós jelentést, amely ezt bizonyítja, ha ezt a köteles diszkréció nem tiltaná. Ilyen helyzetek vannak. Olyan nagy érdekek fűződnek egy-egy pénzügyintézet existenciájához,

hogy ezeket nem lehet kockáztatni azzal, hogy a konkrét adatokat a nyilvánosság elé vigyük, de ha a Szakosztály egyes tagjai kívánják, igyekezni fogok felhatalmazást szerezni arra, hogy ezeket a meggyőző adatokat bizalmasan megmutathassam.

Az erdélyi magyar pénzügyintézetek ez évben is elkészítettek a statisztikai kimutatást arról, hogy a múlt évben megnyitott adtak jótékony célra és ez igazolja, hogy a jótékony célra fordított összeg a múlt évben is meghaladta *az ötmillió leit*.

Végül még szíves figyelmükbe ajánlom azt is, amiket közbeszólóan a Bankszindikátusról mondtam. Méltóztassék meggyőződve lenni, hogyha én nem látnám azt, hogy a Bankszindikátus a magyar társadalom érdekeit képviseli és ha az ellene emelt könnyelmű vádak megfelelnek a valóságnak, úgy vezetését egy pillanatig sem vállalnám tovább. Nagyon sajnálatos, hogy a közvélemény úgy állított be engem, mintha a Bankszindikátus révén módomban állana minden intézet kasszájába könyökig benyulni, mindenkinek annyit adni belőle, amennyi nekem jól esik s csak azért nem teszem ezt, mert rossz ember vagyok, aki minden hasznot magának akarok lefölni. Ezzel szemben, úgy hiszem, sikerült kimutatnom, hogy a Bankszindikátus kizárólag *érdekképviselői szervezet*, melynek semmiféle beleszólása nincsen az egyes pénzügyintézetek üzleti politikájába s nem az a célja, hogy az egyes pénzügyintézetek üzleti politikáját irányítsa, éppen úgy, mint az Ipartestületek Szövetsége nem szól bele abba, hogy Szabó Béni mennyiért adja a szücsárut, mert nem is szólhat bele.

Ezeket kívántam még az elhangzottakhoz hozzáfűzni és azt hiszem, hogy a mai vita jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy e nagyfontosságú kérdések tisztáztassanak azok előtt, akik ezeket őszinte jóhiszeműséggel vizsgálják.

A Szakosztály – Hexner Béla ellenindítványával szemben – dr. Balogh Elek előadó határozati javaslatát, az 1. pontnak dr. Árkossy Jenő által ajánlott szövegezésével és László Endre kiegészítő indítványával együtt elfogadja.